

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDEN GÜNÜMÜZE BURSA İLİNİN YAĞCILAR KÖYÜNDE MEYDANA GELEN BAZI SES DEĞİŞİMLERİ

Hüseyin GÖKÇE¹

ÖZET

Ağız çalışmaları, bilindiği üzere geniş ve dar bölge ağız çalışmaları olmak üzere iki şekilde yapılabilir. Bu çalışma, dar saha ağız çalışmasıdır. Çalışmada, yörede yaşayan bazı kişilerden derlemeler yapılmış ve bu derlemeler incelenmiştir. Yağcılar Köyü, coğrafi olarak dağlık bir bölgede bulunmaktadır. Köyün dağlık bir bölgede bulunması, yöre halkının farklı ağız özelliklerine sahip kişilerle olan etkileşimini en aza indirmiştir. Bundan dolayı yöreye ait ağız özellikleri bir çok yönüyle Eski Anadolu Türkçesinin devamı niteliğindedir. Fakat zaman içerisinde ebetteki bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu çalışmanın giriş bölümünde, Yağcılar Köyü hakkında bilgi verilmiş, inceleme bölümünde Yağcılar köyündeki Karakeçili Yörük ağızları, ses bilgisi yönünden incelenmiş, örneklerle desteklenmiştir. Metinler kısmında, yapılan derlemelere yer verilmiş, sonuç bölümünde ise bu ağza ait karakteristik özellikler maddeler halinde sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Ağız Bilimi, Bursa, Yağcılar Köyü, Ses Bilimi

SOME PHONETIC CHANGES FROM THE OLD ANATOLIAN TURKISH TODAY IN THE BURSA PROVINCE'S YAGCILAR VILLAGE

ABSTRACT

Dialect studies are feasible in two ways as known as wide and narrow region dialect studies. This study is narrow field dialect work. In the study, compilations were made from some people living in the region and these compilations were examined. Yağcılar Village is located in a geographically mountainous region. The fact that the village is located in a mountainous region has reduced the interaction of local people with people with different dialect qualities. For this reason, the dialect features of the locality are in many respects the continuation of Old Anatolian Turkic. But over time some changes have taken place. In the entrance section, information was given about Yağcılar Village. In the review section Karakeçili Yörük dialects in Yağcılar Village were examined in terms phonetic and supported with examples. In the texts section, the compilations made are given, In the conclusion section, the phonetic features of this subject are given.

Key Words: Turkish language, Dialectology, Bursa, Yagcilar Village, Phonology

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü TDE Bölümü, h.gokce16@hotmail.com

1. GİRİŞ

Anadolu’da ağız çalışmalarının verimli olduğu dönem 1940 yılı ve sonrasıdır diyebiliriz. Bu tarihten itibaren Ağızlar konusunda Türk bilim insanlarının öncülüğünde araştırmalar yapılmıştır. Anadolu ağızları için yapılan çalışmaların en önemlileri metin derlemeleridir. Bu konuda çalışmalar yapmış en önemli kişi de şüphesiz Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu’dur. Caferoğlu Anadolu diyalektolojisi konusunda yerli araştırmacılara öncülük etmiştir. Batı Anadolu’dan başlayarak Doğu Anadolu, Kuzey ve Güney Anadolu bölgelerinde 9 ciltlik bir derleme külliyyatı oluşturmuştur. Ancak bu derlemelerden örneğin Kayseri ağızı ile ilgili çalışmalar birkaç tekerleme ve çocuk oyunundan ibarettir ve bunların bir kısmı da doğru olarak yazıya geçirilmemiştir.²

Türk Dil Kurumunun ağızlar konusunda son yıllarda oldukça yoğun bir şekilde basım süreci içerisinde olduğu bilinmektedir. Özellikle 1983 ve sonrasında yapılan yayımlar dikkate değerdir. TDK’nun ağızlar üzerine yoğunlaşması ile beraber Türkologlar da ağızlar üzerine yoğunlaşmış ve “Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri”³, “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması”⁴ gibi bol malzeme gerektiren ve mukayese yoluyla oluşturulan eserler bilim dünyasına kazandırılmıştır. Ancak her ne kadar Türkologlar Anadolu ağızları üzerine yoğunlaşsalar da henüz bir dil atlası oluşturamamışlardır. Dil atlasları dil tarihi etnografya araştırmalarında kullanılan önemli kaynaklardır. Türkiye’de Dil atlası hazırlama konusunda çalışmaların sürdüğü bilinmektedir.

Bursa ve köyleri üzerine geniş çaplı bir çalışmayla karşılaşmamız mümkün değildir. Bu durum belki de Bursa’nın sürekli göçe mahsur kalmasından kaynaklanmaktadır. Sürekli göçe uğrayan Bursa’daki bir bireyin farklı kültür ve ağza sahip insanlarla daima etkileşim içerisinde olması, zamanla farklı ağız özelliklerini bir arada kullanmasına sebep olur. Ancak Bursa’nın bazı köyleri için bu durumdan bahsetmemiz mümkün değildir. Keles Yağcılar köyünü de bu köylerin içerisinde almamız mümkündür. Köyün coğrafi koşullarının, iklim şartlarının ve geçim kaynaklarının çok iyi olmamasından dolayı köye dışarıdan herhangi bir yerleşim olmamıştır. Dışarıdan herhangi bir yerleşimin olmaması ve köy halkının çoğunluğunun aydın kesimden oluşmaması ağız araştırması için bize büyük bir avantaj doğurmuştur. Köyle ilgili şimdiye kadar herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması aslında yörenin ne kadar dışarıda kaldığının bir göstergesidir.

Yağcılar köyü, Bursa ili Keles ilçesi sınırları içerisinde bulunan tipik bir dağ köyüdür. Bursa iline 76, Keles ilçesine 14 km uzaklıkta bulunan köy, dağlık ve ormanlık bir bölgede engebeli bir arazi üzerinde kurulmuştur. Doğusunda Dedeler ve Dağ Demirciler, Güneyinde Harmanalan, Kuzeyinde Karesi ve Firuz, batısında Ağaçhisar, Mentеше ve Belenören köyleri vardır. Takriben beş bin dönüm araziye sahip olan köyün çoğunluğu ormanlarla çevrilidir. Ziraata elverişli arazisi oldukça az olan köyün beş kilometre uzağındaki bağ mntikasında ise sadece bağcılığa elverişli topraklar mevcuttur.

² Caferoğlu, Ahmet (1994). Anadolu diyalektolojisi üzerine malzeme, Ankara: Ankara Üniv. Basımevi

³ Buran, Ahmet (1996). Anadolu ağızlarında isim çekim (hal) ekleri, Ankara: TDK Yay.

⁴ Karahan, Leyla (2014). Anadolu ağızlarının sınıflandırılması, Ankara: TDK Yay.

Bursa Keles Yağcılar köyünün kuruluşu ile ilgili şu ana kadar net bilgilere ulaşılmamıştır ancak, bu bölgenin Osmanlı devletinin temellilerinin atıldığı bir bölge olmasından dolayı yüzeysel olarak Yağcılar köyünün tarihi hakkında bilgi sahibi olmamız mümkündür.

Anadolu'yu aydınlatmak, İslamlaştırmak ve Türkleştirmek amacıyla Orta Asya'dan Anadolu'ya akın akın Alperenlerin geldiği bilinmektedir. İslam'la yeni tanışan Türk aileler bu Alperenlerin çevresinde ocak kurmuş ve yerleşik hayata geçerek bu Alperenlerden İslam'ı öğrenmişlerdir. Nitekim Yağcılar köyüne komşu olan Dedeler köyünde de durumun bundan ibaret olduğu düşünülür. Dedeler köyü halkının inanışına göre 13. yüzyılda İslamiyet'i yaymak amacıyla Horasan'dan gelen Şeyh Selahaddin Seyfullah Buharî, Dedeler köyünde dergâh kurmuş ve İslamiyet'le yeni tanışan Türk aileleri kendi etrafında toplamıştır. Şeyh Selahaddin Buharî'den yararlanmak, ondan İslami bilgiler almak isteyen bazı oba ve aşiretler Şeyh Selahaddin Buharî'nin dergâhını merkez alarak yeni yerleşim yerleri kurmaya başlamışlardır ki Dedeler köyüne sadece bir kilometre uzaklıkta bulunan Yağcılar köyünün kurulmasının en önemli sebebi de bu olmalıdır. Yağcılar Köyü halkının inanışına göre Şeyh Selahaddin'e yakın olma kaygısıyla Yağcılar köyüne de Karakeçili aşiretinden üç aile yerleşmiştir. Bu ailelerden birisi bugün köy merkezinde bulunan Nor pınarının olduğu yere, diğeri Zele pınarının olduğu yere sonuncusu ise Kaya dibine yerleşmişlerdir.

Köyde ihtiyarlarla yapılan röportajlara göre Kara Andık isimli bir Yörük, Zele pınarının önüne yayla evlerine benzeyen, bölgede örneklerine sıkça rastladığımız, salonlu ve salonda ocaklığı bulunan, bir adet kışlık odaya sahip bir ev inşa etmiştir. Yağcılar köyünde bilinen ilk yerleşke bu ev olduğu düşünülür. Muhtemeldir ki bu ev, sel, deprem vb. gibi doğal afetlerden dolayı günümüze kadar gelmeyi başaramamıştır ancak söylenen mevkide hala bu evin izlerine rastlamak mümkündür. Günümüzde dahi köy merkezinde bulunan evlerin mimari yapısı eskiliğini korumaktadır.

Tahmini olarak 13. yüzyılın sonlarına doğru Yağcılar köyünde yerleşik hayata geçildiği düşünülür. Bu tarihten günümüze değin varlığını sürdüren Karakeçili Yörükleri, coğrafi şartlarının olumsuz olması, köyün merkez il Bursa'ya uzak olması, okuma-yazma oranının düşük olması, köy halkının çiftçilik ve hayvancılık dışında herhangi bir geçim kaynağının olmaması, köyde kültürel ya da turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmemesi vb. sebeplerden dolayı bulunduğu mevki dışındaki insanlarla pek etkileşime girememiştir. Bu durum köyde yaşayan halkın konuşma dilindeki değişimleri en aza indirmiştir. Böylelikle Eski Anadolu Türkçesine(**EAT**)ait birçok sözcük, Yağcılar köyü ağızında varlığını devam ettirmiştir. Bazı sözcükler ise varlığını devam ettirmekle beraber bazı ses bilgisel değişimlere uğramıştır. Ayrıca köy halkı Türkçe sözcüklerin yanısıra Arapça(**Ar.**) ve Farsça (**Far.**) başta olmak üzere Türkçeye giren birçok yabancı kelimeleri de ses bilgisel değişimlere uğratarak kendi ağızlarına göre uyarlamışlardır. Bu çalışmada ise ses bilgisel değişime uğrayan bu kelimeler incelenmiştir. Eski Anadolu Türkçesine ait kelimeler öncelikli olarak TDK'nun yayınlamış olduğu sekiz ciltlik "Tarama Sözlüğü" temel alınarak incelenirken Arapça ve Farsçaya mensup kelimeler ise

öncelikli olarak Ferit Develioğlu'nun "Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat" isimli eseri temel alınarak incelenmiştir. Çalışma içerisinde incelenen Eski Anadolu Türkçesine ait her bir kelimenin EAT'de ne şekilde ve hangi metinlerde geçtiği dipnot olarak belirtilmiştir. Ancak daha önce dipnotu verilen herhangi bir kelimenin daha sonraki sayfalarda tekrar dipnotu gösterilmemiştir. Ayrıca kelimelerin yanına parantez içerisinde kelimelerin yer aldığı metin ve satır numaraları verilmiştir.

2. SES BİLGİSİ

2.1. Ünlüler

2.1.1. Ünlü Değişimleri

Bursa Keles Yağcılar köyü ağzı, Türkçenin bilinen ünlülerinin yanı sıra farklı ünlülere de sahiptir. Bu ünlülerin kimisi Eski Anadolu Türkçesinden bu yana varlığını sürdürürken kimisi ise farklı etkileşim ve değişimlere uğrayarak yeni kimlikler kazanmışlardır. Bu çalışmamızın "Ünlü Değişimleri" başlığı altında, Eski Anadolu Türkçesinden bu yana varlığını sürdüren ünlülerle beraber değişime uğrayıp yeni bir kimliğe bürünen diğer ünlüleri de inceleyeceğiz.

2.1.1.1. Kalınlık-İncelik Bakımından Ünlü Değişimleri

2.1.1.1.1. Kalınlaşma

-e- > -a-

apdast < Far. āb + dest (2,16)

-e > -a

āşa < Ar. âyişe (7,14)

-i- > -ı-

zımyet < Ar. zînet (3,3)

2.1.1.1.2. İncelme

Dudak, diş dudak, diş, diş eti ve ön damakta (g,k hariç) boğumlanan ünsüzler, bazen kalın ünlüleri kendi boğumlanma bölgelerine doğru çekerek inceltir. Bunlardan c,ç,ş,y ünsüzleri diğerlerine göre en fazla inceltme etkisine sahip ünsüzlerdir. Anadolu Ağızlarının birçoğunda, bu ünsüzlerin sebep olduğu ünlü incelmelerine rastlamak mümkündür⁵. Yağcılar köyü Ağızlarında da özellikle bu durum sıkça görülür. Bunun dışında farklı sebeplerden kalınlaşmaları da görmemiz mümkündür.

⁵ Karahan, Leyla, a.g.e., s.123

-a- > -e-

Arapça ve Farsçadan bu ağza giren birçok kelimenin ortasındaki ve sonundaki /a/ünlüsü çoğu zaman /e/ünlüsüne dönüşür. Bu durum bazen Türkçe kelimelerde de görülmektedir.

vefat < Ar. Vefāt	(8,23)
celel < Ar. celāl	(1,31)
gevur < Ar. kāfir	(7,11),(7,12)
herkez < Far. harkas	(1,17),(1,18)
yaveş < EATyavaş ⁶	(1,20)
felen < Ar. fulān	(1,25),(6,1),(6,12)
buydey < EAT buğday ⁷	(6,19)
zebil < Ar. zabīl	(1,17)
emsel < Ar. amşāl	(8,17)
mezer < Ar. mazār	(8,24),(8,25),(8,26),(8,27)

-a > -e

hastāne < Far. ḥasta + Far. hāna	(1,32)
fatme < Ar. fātīma	(6,4),(7,14)
teze < Far. tāza	(7,6)

-a- > -i-

minare < Ar. manārat	(8,23)

2.1.1.2. Darlık-Genişlik Bakımından Ünlü Değişimleri

2.1.1.2.1. Daralma

-e- > -i- ; -e- > -é-

Bu değişimi, yapılan bu derlemelerde sıkça görmemiz mümkündür. Yağcılar Köyü Ağzında, özellikle kelime ortasında bulunan/e/ünlüleri çoğu zaman Türkiye Türkçesinde olduğu gibi/i/ünlüsüne dönüşür.

yèr < EAT yer ⁸	(1,9)

⁶ Ki bu tosnayan oldu üste **yavaş** (Süheyl ü Nevbahar)

⁷ Adem **buğday** eñlü oldu. (İhlās Tefsiri)

⁸ İşbu Mısır **yerinden** gitmezüz. (Enfes-ül-Cevahir)

biyen- <EAT beğen- ⁹	(1,14)
gice <EAT gece ¹⁰	(8,55)
patâtis< Yun. patates	(2,17)
die <EAT deyü ¹¹	(1,7),(1,24),(3,14)
sên <EAT sen ¹²	(8,55)
-e > -i	
ni <EAT ne ¹³	(5,4)
o > u	
u<EAT ol ¹⁴	(1,13),(2,13),(4,7)
-a- > -ı-	
gıdâ < Ar. kadar	(4,7)
ırmızan< Ar. ramağân	(2,16),(5,3),(7,2)
ö- > ü-	
üle <EAT öyle ¹⁵	(6,7)

2.1.1.2.2. Genişleme

Yağcılar Köyü Karakeçili Ağzında bu durum,daha çok ince ünlülerde görülen bir hadisedir.

i- > e-

endir- <EAT indür-¹⁶ (6,25)

-i- > -e-

neşan < Far. nişân (6,19),(6,20)

-u- > -o-

⁹ Kimesne **beğenesi** husu yoktur. (Yunus Emre Divanı)

¹⁰ Ol savmaa içinde **gece** ile nur bolkiyip çıkardı. (Tezkiret-ül-Evliya Tercümesi)

¹¹ Atası sorar ana noldun **deyü** (Yusuf ve Zeliha)

¹² Tanrı **senden** hoşnut değildir, der. (Yüz Hadis Tercümesi)

¹³ İletsem **ne** ana bu armağanı (Muhammediyye)

¹⁴ **Ol** diye kim idigün suçlu kişi (Yusuf ve Zeliha)

¹⁵ **Öylelik** yola düştü yüzeyazdı yüzümü (Yunus Emre Divanı)

¹⁶ Şol mertebe **indürmesün** ki ivmekle anlara... (Tefsir-i Ebilleys Tercümesi)

bostan < Far. būstān	(5,4)
nofut < Far. nuḥut	(6,25)
-u > -o	
bo <EAT bu ¹⁷	(6,20)
-ü- > -ö-	
dömbelek <EAT dübelek ¹⁸	(5,14)

2.1.1.3. Düzlük-Yuvarlaklık Bakımından Ünlü Değişimleri

2.1.1.3.1. Düzleşme

Yöre halkının daha çok yuvarlak ünlüleri düzleştirme eğiliminde olduğu net bir şekilde görülür. Bu durum halkın daha çok düz ünlüleri kullanmaya eğilimli olduğunun bir göstergesidir.

-ü- > -i-

bilāzik <EAT bilezük¹⁹ (4,2),(4,15)

-ü > -i

kendi, kani <EAT kendü²⁰ (1,16),(4,10)

-u- > -ı-

Bu ağızda en çok rastlanan ses hadiselerinden biri, özellikle kelime ortasında bulunan /u/ünlüsünün /ı/ünlüsüne dönüşmesidir. Bu hadise Türkçe kökenli kelimelerin yanı sıra yabancı kökenli kelimelerde de meydana gelmektedir.

bırsa <EAT bursa²¹ (1,8)

yalınız <EAT yalañuz²² (4,13),(7,18)

savır- <EAT savruk-²³ (8,3)

yumırta <EAT yumurda²⁴ (8,16),(8,20),(8,21)

-u > -ı

kapı <EAT kapu²⁵ (4,1),(6,17)

¹⁷ Bu makamda söz çoktur amma bu araya bu kadar yeter. (Hazainü's Saâdat)

¹⁸ Dübelek ki çalarlar. (Nuhbet-üt-Tuhfe)

¹⁹ ve urunalar bilezükler ki gümüştən... (Cevahirü'l-Esdaf)

²⁰ Bir tarafına dahi kendü girdi. (Dede Korkut Kitabı)

²¹ Bursa dilberleri ile gele. (Revani Divanı)

²² Kurt yedi anı yalañuz kalmışam (Yusuf ve Zeliha)

²³ Çeriler haymeye savrukdu dümdüz (Hursid ü Ferahşad)

²⁴ yumurda ağıyla karıştırılar. (Yadigâr-ı İbni Şerif)

datlı <EAT tatlu²⁶ (6,6)

-ü > -e

die <EAT deyü (1,7),(1,24),(7,20)

2.1.1.3.2. Yuvarlaklaşma

Yapılan bu derlemeler içerisinde, bu ağzın yuvarlaklaşmaya eğilimi olmadığını açıkça görebiliriz. Birkaç istisna dışında bu ağızda yuvarlaklaşmaya dair örnek görmemiz pek mümkün değildir.

-ı > -u

oku-<EAT okı²⁷ (1,11),(7,13),(7,14)

2.1.1.4. Uzunluk-Kısalık Bakımından Ünlü Değişimleri

2.1.1.4.1. Ünlü Kısalması

Yağcılar Köyü ağzında özellikle /y/ ünsüzünün yanında bulunan iç sesteki /i/ünlüsünün kısalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu durum Yağcılar Köyü ağzı için karakteristik bir özelliktir dememiz mümkündür. Ayrıca Arapça ve Farsçadan bu dile giren bazı kelimelerde de /i/ünlüsünün kısalma eğiliminde olduğu görülür.

sayıbi < Ar. şāhib (1,26)

dayı <EAT daḥı²⁸ (4,1)

şerife < Ar. šerife (5,6)

iyi <EAT eyü²⁹ (1,16),(2,15)

2.1.1.4.2. Ünlü Uzaması

Bursa ve ilçelerini Leyla Karahan'ın,Batı grubu ağızları içerisinde aldığı bilinmektedir³⁰. Bursa'da yaşayan Karakeçili Ağızlarını da Batı grubu ağızları içerisinde

²⁵ Sarayın yaptı **kapusın** bağladı (Yusuf ve Zeliha)

²⁶ **Tatlu** iyi geldi hem sizden bize (Yusuf ve Zeliha)

²⁷ viribiyüp beni **okımadı**. (Yüz Hadis Tercümesi)

²⁸ Varuram bunların ile ben **daḥı** (Yusuf ve Zeliha)

²⁹ Anı kesüp sürmek gayette **eyüdü**. (Yadigâr-ı İbni Şerif)

düşündüğümüzde ünlü uzaması hadisesinin farklı şekillerde cereyan ettiğini görmemiz mümkündür. Bu çalışmada da ünlü uzaması hadisesi farklı şekilleri ile ele alınarak bu farklılıkları gösterilmiştir.

2.1.1.4.2.1./r/ Düşmesi İle Oluşan Uzun Ünlüler

Batı grubu ağızlarında olduğu gibi Yağcılar Köyü ağızında da bu hadiseye sıklıkla rastlanır. Bu ağızda hem kelime köklerinde hem de bu kelimelere gelen çekim eklerinde /r/ düşmesi ile oluşan uzun ünlüler görülmektedir.

gō- <EAT gör- ³¹	(1,2)
vē- <EAT vir- ³²	(4,2)
vā- <EAT var- ³³	(2,1),(4,6),(6,3)
sonā <EAT soñra ³⁴	(1,4), (1,5), (3,2)
sefē < Ar. safar	(5,8)
gadā <Ar. kadar	(1,20)
kenā < Far. kanār	(8,32)

2.1.1.4.2.2./l/ Düşmesi İle Oluşan Uzun Ünlüler

Batı grubu ağızlarında bu durum sıklıkla görülmesi de /l/ ünsüzünün düşme eğilimi gösterdiği bilinmektedir. Yağcılar Köyü Karakeçili ağızında da bu /l/ ünsüzünün kimi yerlerde düştüğü kimi yerlerde de düşme eğiliminde olduğunu görmemiz mümkündür.

gē- < gel- ³⁵	(1,21),(1,22),(6,16)

2.1.1.4.2.3./y/ Ünsüzünün Düşmesi İle Oluşan Uzun Ünlüler

şē < Ar. şay	(1,3),(2,18),(8,2)
ölē <EAT öyle	(3,15),(5,11)(6,16)

³⁰ Karahan, Leyla, a.g.e., s. 116

³¹ **Göre** nitti felek Behram Gür'e (Hikmetname)

³² Yedi iklim nâme **viridi** Kayser (Battal Gazi)

³³ **Var** bana bir taş getir. (Menazır-ül-Avalim)

³⁴ Muhammed ümmeti **soñra** geldiler. (Tuhfet-ül-Letaif)

³⁵ Bursadilberleri ile **gele**. (Revani Divanı)

2.1.1.4.2.4./g/, /ğ/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler

-g- > Ø

āla- <EAT ağla- ³⁶	(1,21)
aşā <EAT aşığa ³⁷	(1,20),(4,4)
dōru <EAT doğru ³⁸	(4,1)
dēl <EAT değül ³⁹	(5,29)
ūraş- <EAT uğraş- ⁴⁰	(7,23)
ōlan < EAT oğlan, uğlan ⁴¹	(1,25)(8,10),(8,15)

-g > Ø

bā < Far. bāg	(5,4), (6,2)
yā <EAT yağ ⁴²	(2,20),(5,19)

2.1.1.4.2.5./h/ ve /ħ/ Ünsüzünün Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

Eski Anadolu Türkçesinde varlığını sürdüren /h/ ünsüzü Yağcılar Köyü Karakeçili Ağzında düşme eğilimi gösterir. Ayrıca Arapça ve Farsçadan bu ağza giren bazı kelimelerde de /h/ ve /ħ/ ünsüzlerinin düştüğünü görmemiz mümkündür. Bu ünsüzlerin düşmesi ile beraber genellikle bu ünsüzlerden önce gelen ünlü uzatılarak söylenir. Bu özellik Yağcılar Köyü Karakeçili ağzında sıklıkla görülür ve bu hadise, Yağcılar Köyü Ağzı için karakteristik bir özelliktir diyebiliriz.

-ħ- > Ø

tātagale < Ar. taht-ı + Ar. kal 'a ⁴³	(1,8)
orān <EAT or + ħan ⁴⁴	(6,14)

³⁶ Sora Allah nedür bu **ağlamaklar** (Muhammediyye)

³⁷ Beyrek **aşığa** baktı. (Dede Korkut Kitabı)

³⁸ Kişi sandığı **doğru** gelmez imiş. (Süheyl ü Nevbahar)

³⁹ görklü yiye bulmuşlar **değül** idi. (Kıyas-ı Enbiya)

⁴⁰ Yedinci kat yerden gelip bir yerde **uğraştılar**. (İhlās Tefsiri)

⁴¹ **Oğlan** doğurkan ola. (Yüz Hadis Tercümesi)

⁴² Söklündü iç yağından **yağ** bağırılar. (Çengname)

⁴³ bkz. ; Köksal, Hasan (2007). Halk etimolojisinde yer alan bazı yakıştırmalar, Girne: G.A.Ü. Sosyal ve Uygulamalı Bilimler Dergisi

⁴⁴ Uygur, Sinan (2013). Artvin ilinin Sarıbudak köyünde kullanılan kişi adları ile bunlarda meydana gelen ses değişimleri, Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi (Diyalektolog)

-h- > Ø

āmed < Ar. Ahmed	(1,26),(1,27)
hastāne < Far. ḥasta + Far. hāna	(1,32)

-h > Ø

Allā < Ar. Allāh	(1,10),(1,28)
aptulā < Ar. ‘Abdu’l-allāh	(1,25)
silā < Ar. silāh	(8,8)

2.1.1.4.3. Ünlü Normalleşmesi

Arapça ve Farsça başta olmak üzere farklı dillerden bu ağza giren birçok ünlünün normalleştiği görülür ancak bazı uzun ünlülerin bu ağızdavırlığını devam ettirdiğini de görmemiz mümkündür (cāmi < Ar. cāmi‘ gibi).

apdast < Far. āb + dest	(2,16)
nişan < Far. nişān	(6,19),(8,11)
nedim < Ar. nedīm	(1,25)

celel < Ar. celāl	(1,31)
insan < Ar. insān	(1,29)
fatme < Ar. fātīma	(6,4),(7,14)
teze < Far. tāza	(7,7)
ırmızan < Ar. ramađān	(2,16),(5,3)
ikiram < Ar. ikrām	(3,11)
imsak < Ar. imsāk	(8,6),(8,9)
ali < Ar. ‘Alī	(8,34)
osman < Ar. Osmān	(8,34)
ürya < Ar. ru’yā’	(8,55)
ezen < Ar. azān	(8,8)

2.1.2. Ünlü Düşmesi

Arapça ve Farsçadan bu ağza giren kelimelerde genellikle iki ünsüz arasındaki “-i-” ünlüsü bu ağızda düşürülür. Bu hadise nadiren Türkçe kelimelerde de meydana gelir.

emne < Ar. emīne	(4,12)
fatme < Ar. fātıma	(6,4),(7,14)
mertven < Fa. nardibān	(7,12)
āşa < Ar. âyişe	(7,14)

2.1.3. Ünlü İkizleşmesi ve İkileşmesi

Aynı nefes baskısı altında boğumlanan ve tek bir ünlü değerinde olan ikiz ünlü⁴⁵ veya ikili ünlüye Yağcılar Köyü Karakeçili ağızlarında da rastlamak mümkündür. Ağızda yer alan bazı kelimelerde özellikle /h/, /h/, /h/, /y/ ve /ğ/ ünsüzlerinin düşmesi ile karşılaşan aynı veya farklı iki ünlü birbirini benzeştirmekte ve her birinin çıkış süresi kısalmaktadır. Yani her iki ünlü tek bir ünlüden biraz uzunca telaffuz edilmektedir.⁴⁶ Bu ünlülerin düşmesiyle meydana gelen ikizleşme veya ikileşme, bu ağızdageçici bir durum olduğu düşünülür. İlerleyen süreçte bu iki ünlünün farklı ses değişimlerine uğrayarak tek ünlüye dönüşmesi muhtemeldir (dēl < deil).

düün < EAT düvün ⁴⁷	(5,24),(8,15),(8,45)
ziin < Ar. zihn	(7,20)
die < EAT deyü	(1,7),(1,24),(7,20)
deil < EAT degül	(8,36)
muabbet < Ar. maḥabbata	(3,13)

2.1.4. Ünlü Türemesi

Yağcılar Köyü Karakeçili Ağızında dar ünlülerden /ı/ ve /i/ ünlülerinin özellikle /r/ ve /l/ ünsüzlerinin etkisi ile kelime başında veya ortasında türediği görülür.

ırmızan < Ar. ramadān	(2,16),(5,3),(7,2)
ikiram < Ar. ikrām	(3,11)
ırāmet < Ar. raḥmat	(7,18)

⁴⁵ Korkmaz, Zeynep (2010). Gramer terimleri sözlüğü, Ankara: TDK Yay, s. 127

⁴⁶ Uygur, Sinan, a.g.m., s. 73

⁴⁷ **Düvün** günü ki gelin alurlar. (Lügat-ı Ni'metullah)

ilazım <Ar. lāzım

(4,17)

2.2. Ünsüzler

Yağcılar Köyü Karakeçili Ağzında “b, c, ç, d, f, g, ğ, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z, ɟ, ğ, K, ʃ, ñ, P, T, S” olmak üzere 28 adet ünsüz bulunmaktadır. Bu bakımdan Eski Anadolu Türkçesi ile benzerlik gösteren bu ağızda Eski Anadolu Türkçesinden ayrılan bazı ünsüzler de bulunmaktadır. Eski Anadolu Türkçesindeki “ñ” ünsüzü, diğer Batı grubu ağızlarında olduğu gibi bu ağızda da varlığını sürdürmektedir. Anadolu Ağızları Oğuz Grubu Türk Lehçeleri içerisinde ve Oğuz Türkçesinde olduğu gibi bu ağızlarda da özellikle kelime başındaki tonsuz ünsüz /k/ tonlularak /g/ ünsüzü haline gelmektedir. Bunun dışında Kıpçak Türkçesinin bir özelliği olan kelime başında tonsuz ünsüz /k/ yi kullanmak, bu ağızda da birkaç örnekte karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1. Ünsüz Değişimleri

Bursa Keles Yağcılar Köyü Ağzında birçok yönden ünsüz değişimi meydana gelir. Bu değişimler belirli kurallar ve çerçeveler içerisinde olmamıştır. Halkın konuşma dili, gereksinimlere ve dilde tasarrufa dayalı olarak standart dilde olduğu gibi sürekli bir değişim içerisinde. Standart dilde aydın zümrenin çok olmasından dolayı dildeki değişim uzun süreli olarak gerçekleşirken, bu ağızda, aydın zümrenin bulunmaması dilin kısa süreli değişimlere uğramasına sebep olmuştur. Ayrıca yöre halkının diğer köyler, ilçe ve illerle olan münasebetlerinden dolayı da bu ağızda bazı değişimler meydana gelmiştir.

2.2.1.1. Ton Bakımından Ünsüz Değişimleri

2.2.1.1.1. Tonlulaşma

Oğuz grubu Türk lehçelerinde olduğu gibi kelime başında ve ortasında Yağcılar Köyü ağzında da tonlulaşma görülür. Bazen ise bu ağızda kelime sonunda da tonlulaşma hadisesi görülür. Kelime başı, ortası ve sonunda görülen /k/>/g/ değişimi bu ağızda en çok görülen tonlulaşma örneklerindedir.

k- > g-

gonak <EAT konak⁴⁸ (8,6)

gız <EAT kız⁴⁹ (1,3),(1,4),(1,5)

gat-<EAT kat⁵⁰ (5,20)

⁴⁸ Bir **konak** dâr-ı cihân cāy-i hatar (Divan-ı Türki-i Basit)

⁴⁹ sâbika **kızın**çıkarp ... (Şer’iyye Sicilleri)

⁵⁰ Dün **katalım**, tarahan kılalım. (İskender Kitabı)

-k > -g

çog <EAT çok⁵¹ (1,1)

böyüg <EATbüyük⁵² (1,6)

orag <EAT orak⁵³ (8,2)

s- > -z

zurne < Far. surnā (5,28)

-s > -z

herkez < Far. harkas (1,17),(1,18)

-h- > -y-

şeyir < Far. şahr (1,14)

2.2.1.1.2. Tonsuzlaşma

Yağcılar Köyü Karakeçili Ağzında Tonsuzlaşma eğilimi vardır. Bu ağızda özellikle kelime başında ve daha sonra da kelime ortasında Tonsuzlaşma hadiselerini görmemiz mümkündür. Bu hadise kelime sonunda çok nadir görülür.

d- > t-

tik- <EAT dik-⁵⁴ (6,2),(7,17)

-d- > -t-

mertven < Fa. nardibān (7,12)

aptulā < Ar. 'Abdu'l-allāh (1,25)

b- > p-

pesle- <EAT besle-⁵⁵ (1,23)

pit- <EAT bit-⁵⁶ (2,5)

⁵¹ Olur ziyade **çok** ara fasl-ı bahar āb (Divan-ı Türki-i Basit)

⁵² Lâkin **büyük** bazar zamanına va'demiz vardır (Şer'iyye Sicilleri)

⁵³ Kürkü **orak** vaktında ve orağı kürk vaktında al. (Atalar Sözü)

⁵⁴ Anların üzerine hayırlılardan vâli ve hâkim **diker**. (Enfes-ül-Cevahir)

⁵⁵ Merhub **beslenmiş**. (Babisü'l-Vāsıt)

⁵⁶ Vadesi **bitmiş** güne değin yetmiş. (Evliya Çelebi Seyehatnamesi)

-b- > -p-

elpise < Ar. albisa	(1,11),(3,9)
aptulā < Ar. ‘Abdu’l-allāh	(1,25)
apdast < Far. āb + dest	(2,16)

-c- > -ç-

pençirme < Far. pancara	(7,12)

-z- > -s-

yüsü < EAT yüzük ⁵⁷	(2,12),(8,14)

2.2.1.2. Boğumlanma Yeri ve Tarzı Bakımından Ünsüz Değişimleri

2.2.1.2.1. Diş Dudaklaşma

-g- > -v-

Bu değişim, Bursa Keles Yağcılar Köyü Ağzında daha çok Türkçe kelimelerde meydana gelir. Bu ağız için bu değişim karakteristik bir özelliktir diyebiliriz.

sıvır < EAT sığır ⁵⁸	(2,1),(4,5)

-g > -v

bav < Far. bāg	(6,3)

-ḡ- > -v-

çoval- < EAT çoḡal ⁵⁹	(6,3)

-b- > -v-

pegamver < Far. peygām-ber	(6,17)

mertven < Fa. nardibān	(7,12)

-h- > -f-

nofut < Far. nuḡūt	(6,25)

⁵⁷ Parmağına bir **yüzük** geçürdi. (Dede Korkut Kitabı)

⁵⁸ Meger bir **sıgırmaçları** var idi. (Dede Korkut Kitabı)

⁵⁹ **Çoḡalsa** mihnetin dime kem olsun (Gülşeni Divanı)

safur < Ar. saḥūr (8,6)

2.2.1.2.2. Ön Damaklılaşma

-h- > -y-

Bu ağızda bazı kelimelerin ortasında gırtlak ünsüzü olan /h/ ön damak ünsüzü olan /y/ye dönüştüğü görülür.

şeyir < Far. şahr (1,14)

dayı <EAT daḥı (4,1)

-g- > -y-

biyen- <EATbeḡen- (6,14),(6,15)

-g > -y

çiy<EAT çig⁶⁰ (2,20)

buydey <EAT bugday (6,19)

2.2.1.2.3. Yanallaşma

Bu ağızda bir kelimedeki iki /r/ ünsüzünden biri genellikle /l/ ünsüzüne dönüştürülür. Aşağıdaki örneklerden ilkinin bu şekilde açıklamak mümkündür ancak diğerinin sebebi belirlenememiştir.

-r- > -l-

bilader< Far. birāder (1,25)

selvet < Ar. Sarwat (4,17)

2.2.1.3. Ses Yolu Bakımından Ünsüz Değişimleri

2.2.1.3.1. Patlayıcılılaşma

Bursa Keles Yağcılar Köyü Ağızı, dilin doğal temayülleri doğrultusunda bir değişim süreci içerisindedir. Türkçede geçmişten günümüze değişim süreci içerisinde patlayıcı ünsüzler genellikle sızıcı veya akıcı ünsüzlere dönüştürüldüğü bilinir. Yağcılar Köyü ağızında da durum

⁶⁰ Yaranmadık ham ve çigdavara binmek (Terceman)

böyle olduğu aşikârdır. Bu sebeptendir ki bu ağızda Patlayıcılaşma hadisesi nadiren görülür. **h- > k-**

karman < Far. hırman⁶¹ (4,2)

2.2.1.3.2. Sızıcılaşma

Bu ağızda sızıcılaşma hadisesi sıklıkla görülen bir değişimdir. Yöre halkı telaffuzda kolaylık olması amacıyla birçok sesi sızıcılaştırmıştır.

-ç ~ -c > -ş

üş < EAT üç⁶² (1,1),(1,5),(5,8)

kaş < EAT kaç⁶³ (7,8),(8,18),(8,38)

borş < EAT borç⁶⁴ (4,17)

geş- < EAT geç-⁶⁵ (1,7),(7,10)

-g- > -v-

Bu hadise özellikle kelime ortasında görülür. Kelime sonunda da bir örneği vardır. Yağcılar Köyü Karakeçili ağızda görülen bu hadiseyi Tatar Türkçesinde de görmemiz mümkündür.

düvün < EAT düğün (1,4),(3,2)

sıvır < EAT sığır (2,1),(4,5)

çoval- < EAT çoğal- (6,3)

-g > -v

bav < Far. bāg (6,3)

-b- > -v-

pegamver < Far. peygām-ber (6,17)

⁶¹ Bu kelime yöre halkında genellikle "harman" şeklinde kullanılır. Derleme yapılan kişi derleme esnasında bu kelimeyi "karman" şeklinde telaffuz etmiş olsa da ağızda kelimenin aslı "harman" şeklindedir.

⁶² Bu üç karındaşlar ileri gelip. (Rahat-ül-Ervah)

⁶³ Kaç kurudum kaç karıldım kim bilir. (Halk Şairleri /Gufrani)

⁶⁴ Borçlu nesnecik verirdi. (Cevahirü'l-Esdaf)

⁶⁵ Genlik ve ni'met içinde geçerler idi. (Kelile ve Dimne)

mertven < Fa. nardibān (7,12)

2.2.1.3.3. Akıcılaşma

-h- > -y-

şeyir< Far. şahr (1,14)

dayı <EAT daḥı (4,1)

sayı < Ar. saḥīḥ (7,10)

-g- > -y-

diyeri <EAT değeri (4,7)

beyen- <EATbeğen- (6,14),(6,15)

-g > -y

çiy<EAT çig, çig (2,20)

buyday <EAT bugday (6,19)

2.2.1.4. Hava Yolu Bakımından Ünsüz Değişimleri

2.2.1.4.1. Genizleşme

Bursa Keles Yağcılar Köyü Ağzında burun ünsüzü /n/ den sonra gelen +1Ar çokluk ekindeki /l/ ünsüzü genellikle /n/ ünsüzüne dönüşür. Diğer Anadolu Ağzlarında da görülen bu ses olayı Türkçenin yaşayan lehçelerinden Tatar Türkçesinde de kendini gösterir. Aşağıdaki örneklerimizden ilkinin bu şekilde açıklamamız mümkündür ancak diğer örneğin sebebi saptanamamıştır.

düünnē <EAT düvünler (5,23)

u gıdan <EAT o + Ar. kadar (6,4)

2.2.2. Ünsüz Türemesi

dömbelek <EAT dübelek (5,14)

diyen<EAT deyü (7,4)

2.2.3. Ünsüz Düşmesi

Daha önceki sayfalarımızda “Kısalık ve Uzunluk Bakımından Ünlüler” başlığı altında “r, l, y, g, ğ, h, ħ” ünsüzlerinin düşme hadiselerini dile getirmiş ve örneklerini vermiştik. Bu başlık altında ise bu hadiselerin dışında meydana gelen ünlü düşmesi örneklerini göstermemizin daha uygun olacağı kanaatindeyim.

-y- > -Ø-

die <EAT deyü	(1,7),(1,24),(7,20)
ölä <EAT öyle	(5,13),(5,16)
pegamver <Far. peygām-ber	(6,17)

-n- > -Ø-

kāni <EAT kendü	(4,10)

-v- > Ø

evel <Ar. evvel	(5,10),(5,12),(5,11),(5,25)

2.2.4. Göçüşme

ürya < Ar. rū'yā	(8,55)

2.2.5. Ünsüz Ayrışması

Diğer Batı grubu ağızlarında olduğu gibi Yağcılar Köyü Karakeçili Ağzında da “ñ” ünsüzünün varlığını sürdürdüğünü söylemiştik ancak bazı durumlarda bu “ñ” ünsüzünün ayrılarak /n/ ünsüzüne dönüştüğünü de görmemiz mümkündür.

dünür<EAT düñür ⁶⁶	(5,8)

⁶⁶ Hem ammim oğlanlarındandır, hem benim **düñürümdür**. (Fütuḥ-üş-Şam Tercümesi)

3. METİNLER

1

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Saniye SALAR

ÖĞRENİM DURUMU: Yok

YAŞ:80

DERLENEN: A; Hayatı, düğün adetleri, bayramlar ve gelenek görenekler. B; karşılıklı sohbetten bir kesit

-A-

1on dörT yaşında geliñ oğdum üş dene yetimiñ üstüne büyük ābeysine vedilē beni üzüle üzüle çoğ urdan soña cazım yoksuzlug gödüñ ó günüñ berinde undan sona bāçe ekTik ācık garnımıS doymā başladıurdan sona cāzım şinci her yeri bolluk her yeri her şē u zabankı sıkıntılarını unuTdurdu şinciki bolluK undan sonā oluma düvün yaptım büyük oluma undan sonā gızımı gelin eTdim 5gızımın beī öldü dörTdene yetim galdı undan sonā küçük gızımı gelin eTdim üş dene undan galdı yetim ortada galdım ne yapcēmi şaşırđım böyüg gızın bi ekmeyi de yokdu küçük gızın malı yoktu çalışıyoduk aç gomicēz yetimleri die çok uğreşdik başından herşey geşdi barbınyaya yapādım bırsaya tātagaleye satmā gelirdim tātagaleye gucāmda çocuk çocuyulan satmā gelirdim şinci her yēr bollug şinci de yiyemāyōn yakışyo ma urdan sona cazım ne deseş yalan şinci her yēr bolluk 10allā bin kere şükür āskiçalışTımkılānı isteyon emme yaşlıyın çalışamayon yetā şitā

(sizin oralarda düğünler falan nasıl olur nene, adet gelenek ve görenekler nelerdir?)

gerenek görenek düğünnē bi dovulcu okuyoladı üş dene bez iki enteri elpise al sana geliñ olunyodu dovul çalveryoladı eviñ önlēnde milleti gızın olanın gönlünü yapyoladı öle olup gelyo geçyoduşinciki gibi bölā şē salon malon mı tutulyodu u zaman fakirlik çokTu köylēdeşinci bütün millāt şeyre döküldi biyendiñ

(Hayatının devamı ve bayramlar)

15u günüñ şerinde çok cezera çekTim barbınyaya eke barbınyaya eke bó halime geldimşinci de çalışamayōn çalışsam çalışsam iyi olcek yapamayōn yaşlıyın çok yaşlandım şinci kendi kendime zebilin beş dene āvladım vā āvladla herkez kendine bakyō kendim urdan sona cazım çok üzgüntü içindeyin bakım arayōn bayramlāda herkez çolūna çocūna giycek çıkarcek alır çocūnu sevindirī olanlā olur ōmiyenlē boynunu bırakır olanlā çocuklāmı acık sevindirī ōmiyenlēde yok bayramlada 20ne olcek şite bayramı geçirceS tā yukākı köprüden aşākı köprüye gadā yaveş yaveş yaveş gezsem dönsem su çıkan yere gēsem bi ālasam bi ālasam urda undan sona aşā yola insem yoldan köve zorlan gēsem gözlēm açılvercek temelli galdım temelli galdım olum urladan idare oldum urladan derledim topladım yidirdim sizā u gadarı yedi dene yetim bi de kendimiñ unları pesleccen die mafettim kendimi mafya sekiz dene yetim mafettim kendimi

-B-

25yimek felen yimedim urda böle tüşünüpdurdun nedim girdi geldi aptulā biladerimin olan biladerimin ölu girdi geldē hiç öle yörumadım arkadan deryā mobilēnin sayıbi āmed ablamın ölu geldi öldü mē demişim kaymış kitmişim āmed girince öldünü anladım ben unlā beni āmā gēmişlē āmed ölmüş de yaniya beni ümmünüñ evine āmā gēmişlē allā allā elimi yüzümü yıkadılā golanya kokutmuşlē öle yammışlē böle yammışlē gākdım gene öldü mü deyon gezelce diyvēsēlē insan şe 30u kīdā ōmiceK iki kişi tuttu beni arabeye bindirdi āleye āleye āleye köve geldim gökcelēn evinden yolānverceylē ki allā diye bavıyon gali caminin önünde gökcelēn evi ya celellēn evi gökcelēn evinde hāp yolla yollanvercenkin allā diye bavıyon ēy gözümün önünde hastānede durupdur

2

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Nakiye BİLTEKİN

ÖĞRENİM DURUMU: İlkokul 5. sınıf

YAŞ: 57

DERLENEN: Günlük işler, bayramlar, düğün gelenekleri, ramazan hazırlıkları ve yemek tarifi

(Köyde günlük iş olarak neler yapıyorsunuz?)

1günlük iş olarak sıvırlā vā sıvırlara bakıyon urdan gelyon ävleri derleyon toployon silyon süpüryon undan sāna unları yapıyon bayıra bāçeye gidom unları yapıyon undan sana olcek iş ne varsa ónları yapıyōm şite ne yapcen

(Eski zamanlardaki bayram adetleriniz nelerdir?)

äski zamankı bayramla gelenekle görenekle ne olcek şitē nebildin gibi bayram millät gelyō gidıyō 5e şite nolcek bayramlāda bayramleşmē gelen giden évde telaşelā pitmēyo şite hiç oTurmayon gelyon gidıyon ävde öle telaşelā genşlē adet olarak äskiden naPyoladı nişanlılıānan gezyoladı āndan sana harmanlāda urda burda gezyoladı allı pullu Kiyıyoladı gezyoladı napcekle gelve gidve şite öle böle şiteh

(Köyde kız isteme, düğün, nişan ve çeyiz ve söz gelenekleri nelerdir?)

gız istemā söz geleneklē nē olcek? gidçōñ istēyōñ sevişen sevişyō sevişmiene gidçon düñüre 10istiyōñ andan sana e bilāzini altınını manguru şite ne olcek unlā olcek gelyōn gidçon şite

(Kız istemeye gittiğinizde özel olarak yaptırdığınız hediye bir şey var mı?)

gız istemē kīdtin zaman olursa gidēken götüryon örtü havlu Pi şelē götüryon e istelēse göyon gelyon isTemezlēse geri getiryon undan sana napcen undan sana yūsük takcek söz olcek olursa da e giTyōñ çikulatani götüryon her şeñi götüryon şite u zaman götüryon

(Ramazanda hazırlık neler yapıyorsunuz?)

ramazan içinde hazırlık yiceklämizi içceklämizi ne canımız istese onu yapyoz e tarlaya gidöz
15yiyicemizi içcemizi ävde ne olcekse unları ayarlıyon yapyon şite ne canıñ istese onu yapyon
yapcan ramazan içindedede namaz apdast öle gelip geçyö şite ırmızanda da

(Paparâ yemeğinin tarifini verir misiniz?)

paparâ yimei haşlamasını yapyöla ezyöla patätisi haşlayolâ ezyolâ içine sovan gaTyolaâyâ
gaTyolâ e yiyolâ şite öle yapyolâ haşladınak sona Pi şē yammoyolâ güzelce soyyö ezyolâ undan
sona sovan doroyolâ e fırına gomek isteyen ama fırına pişmin soğan pişmiş olursa öle sevenle
20pişire pişirmiyenlê de çiyden sovanını dörâ yavını gaTyö zobanın üstüne güzelce yālan hōle
gāştıryo yiyola şite

3

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Fatma GÖKÇE

ÖĞRENİM DUMU: İlkokul 5. sınıf

YAŞ: 48

DERLENEN: Bayramlar, düğün gelenekleri, ramazan hazırlıkları ve ölüm sonrası yapılanlar

(Bana nişan, düğün, söz ve gelenekler hakkında bilgi verir misiniz?)

1verin abîñ şēleni mi anletem gız isteme gidöz çıkılota yapTırdık çiçek yaptırdık isteme vādık
istedik sonā düvün günlēni goduk düünde de şite çarşıdır şurasıdır burasıdır çeñiz yaptık örtüdür
patıdır dakısıdır zınyetidir düünü başlatdık düünü gız ayrı yapıdı biz ayrı yapTık çeñiz serme
oldu gelin āma oldu yaptık düünü

(Ramazan hazırlıkları olarak köyde neler yapıyordunuz?)

5makarnayı aşdık yuka yaptık urdan ramazan hazırlıyı aKlımızâ geleni yapyoz şite gece hamır
kesyoz başKa aKlımıza ne gelir tatlısıdır duzlusudur yapyoz gece gakyoz yiyoz

(Birisi öldükten sonra neler yaparsınız, uğursuzluk getirir dediğiniz bir şeyler var mıdır?)

birisi öldükden sona güzelceneSi cenazē evinde oldukdan sona kefenleniyö yıkamā götürülyo
yıkamadan gelyo kefene goyo gömülyo hısımi akrabayı esi dostu namazı gılyo gömülyo
gömülükden sona bi gat elpisesi verilyo benim bildiğim öle bi şe yok yani ölünün ee şesi ne
diyolâ 10una dāf edildinek sona bi şey adayōsa dāf iyerine gap gacak öle pi şelē verilyo

(Bayram hazırlıkları nelerdir, bayramda yapılan adet ve gelenekler var mı?)

bayram azırlıkları baklav_ açyoz urdan dolma saryoz gelen misafēre iKıram eTyoz unları şe
yapyon es dos gelyo gidyō gidiceksen köve gidiP gelyon yapılan bunla gençlerin yaptıyı pi şē
benim bildiğim āskiden harmanla derlêdi harmanlara gidêlê muabbetini edêlê dōmbelēni çalālâ
tam bayramın son günü çıkışda bayram getiryoz die dōmbelēi çala çala getirledı hinci öle pi şe
15yok kövde hinci öle pi şe yok yani bizim bildimiz ölêdi

4

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Nazife GÖKÇE

ÖĞRENİM DURUMU: İlkokul 3. sınıf

YAŞ: 82

DERLENEN: Karşılıklı sohbetten bir kesit

1babañe ben hiçyalan sölöyösam allah kapıdan çıkāmasın dōrudan ayrılmam pareynen dayı ayrılmam yedi dane bilāzik yapbedim ödüç vēdim karman makinesi al̄mā kiDti irāmaDlık ana ben sana baccēn ana ben sana ayrıce baccēn irāmeṭ olsun ana ana ana deyivedi olum çok çalışvēdi bi de aşādan Pi tarla alvēdi ölüm bāki gr̄tca m̄tca bilyondur çocuklunda kitdik urlara 5sıvırlanan b̄r ucundan b̄r ucu gocā mülk iki dene adam mülküydü zati demiŞlālilāden aldımki un da vēdim unu un da vēdim allah vā unu bi mil u zamanıñ bi milyonü u zamanın bi milyarıydı u gıdā diyerliydi un da vēdim yalnız onun bi milyonu ó yatırdı urıye urē yatırdı urdan sona cazım iki milyara aldıydım iki milyona aldıydım hiç yalan yoK bi milyon da ben vēdim bi milyon da u yatırdı geldi tarla bana galsın ana bakcen dedi şindi ḥu ävleri bölāken de bunlā hiç akılda gönülde 10yokdu şöle dedim ben ölüm kāni kānime ben bi dul garyın dedim bi yere yakıŞman dedim adım çıkā sanım çıkā dedi ben olumun gucāna yakıŞırın dedin şabanā getiren ó ävlere dedim gıcana dedi u emneynen māmād amceñ unla ok atām dedilē neresi diyēse urā guy dedilē şaban amcenden ötürü allah'a da dua eTdim gine üs gat diydi una da yalnız şöle dedim unlara da alt gatı alanlā para yok üs gatınan orta gata üç cocuya beşāden on beş milyon para verceniz yedi 15dene de bilāzik on dōrT milyon tutyo un da tutcez olcek yirmi dokuz milyon dedim unlara da tamam dedilē bunlā şindiK ābeyiñ ben deyo ben bababın borcuna garişmam diyo ben de dēyonkun babāñ u selveti size bırakTı kiTti borçunu vēmeniz ilazım deyon e bak ben de borŞluyun diyon ben size diyon on beş milyar guru para vercen diyon olum bak urdan deyon unları da tutcez olcek yirmi dokuz milyar diyon olum

5

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Kafiye BİLİK

ÖĞRENİM DURUMU: İlkokul 3

YAŞ: 76

DERLENEN: Kız isteme adetleri, düğün ve nişan gelenekleri, papara yemeği tarifi, çocukluk oyunları, ölüm sonrası adetler, köydeki geçim kaynakları

(Kafiye abla yaş kaç oldu?)

1yetmiş altı garādan sölöyon

(Kafiye abla köyde ramazan hazırlığı olarak neler yapıyorsunuz?)

yuka yapyöz makarna kesyöz urdan hazırlık yapyoz şite böle şeylēmizi yapyoz hazırlımızı
nepcek börek yapyoz şedince kadā ırmızan gelince kadā gece gakyoz

(Yazın veya kışın köyde geçim olarak neler yapıyorsunuz?)

Yazın faslye ekyöz bā gazyöz misir ekyöz bostanlar bāçalara şe yapyoz şite ne ni yapām
unlālan 5kışın yiyoz unları yiyoz kışın kışın böle telezonlara bakyo

(Bildiğiniz mani türkü falan var mı?)

ben türküyü bilmam hāyı ben türküyü bilmam öle türkü bilmam türküyü hacıgāylen şerife hanım
olcekdi de çaldırtcādın

(Kız isteme adetleriniz nasıl oluyordu mesela seni nasıl istediler anlatabilir misin?)

gız isteme düñüre gelirlē düñüre gelirlē iki üş sefe undan sona olcek dence kadā bi peşgil gorlā
şe mändil gorla bi para gorlā ekin gorla bālālā şe on gayme älli gayme para gorlā urdan bi peşkil
mē 10şey yüzün silyon ya unlālan gelirle gorlā gidelē ne şite düñür ölē bizim evel zaman
düñürü

(Peki o para ve ekini neden koyarlar?)

şite ölē adēt omuş heralda hemen bi kısımçık ekin gorlā hemen balalā mändiliñ ucuna

(Peki bu bereket getirsin diye olabilir mi?)

haralda öle evelden öleydi öle gorladı

(Bayramlarda adet olarak neler yapılıyor?)

aKlımızda galan e baKlava yapalā şe yapalā şite ölā gelenlerā turalā bayram çıkāma
harmanlādan dömbeklen şeylen vura vura kövün tışına kadā çıkarlā bayramı deliganlılā

(Çocukken oynadığınız oyunlar falan var mı?)

15unlar hiç çocukkan biz necaP oynayām len çocukkan anam çalı çırpısınan gelirdi suya
gidedim de iş yammā ölā u işlēden şe yok oyun yok bizhindikilē oynuyo hāyı hāyı hic öle
oyunumuz yok işten oyun nerde

(Paparaya yemeği nasıl oluyor anlatır mısın bana?)

pātet paparası pātedi kaynetcen ezicen güzelcenesi şöle duz ekelecen urdan undan sona da gene
yālı su yapcen dökicen içinā unu güzelce bana bana yicen

(Acı oluyor mu peki o?)

20e acı canıñ isteyosa gat canın istemeyōsa öle ye acıyı kendin sevyosengatceñ

(Biri ölükten sonra uğursuzluk getirir diyerek yaptığımız adetler var mı?)

hayır hic öle şēmiz yok e verilyo alırlāsa veridik evelden veridik e güzelce bōcalarıS şederiz
veriS herife

(Eskiden düğünler nişanlar nasıl olurdu, çeyiz nasıl hazırlanırdı?)

düünnē güzelce nesi Őe yapılır bi haFta evel davranırsın çıraya gidēsın oduna gidēsın odun yarāsın undan sona daru yuka yapāsın Őe yapāsın hazırlanırsın undan sona unları düün u gün

düün dalışık **25**yapālā böle danışık vurālā evelden öle danışık vardı Őe yapaladı danışık vuralā undan sona yimek yidirlē

(O danışık nasıl oluyordu?)

danışık Şite ölē Őe vuryolā ävde herif düün evindā danışık derledi öle Őe yapaladı Şite

(Çıraya oduna falan neden gidilirdi?)

evelden ölē düün evine çıraya oduna gidālēdi odun yaralādi dovulnan zurneynen gel guruldū gün odun yaralādi damat dēl gōca köv gelirdi baltalānan nacaklālan odun yaralādi guruldū gün

6

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Aliye YAVUZ

ÖĞRENİM DURUMU: İlkokul 3

YAŞ:74

DERLENEN: Bayramlarda yapılan adetler, kız isteme adetleri, varsa köye özel yemek tarifi, köyde yapılan günlük, işler.

(Aliye abla günlük iş olarak köyde neler yapıyordunuz?)

1tā bizim çocuklūmuzdan genřlimizden tutāseñ nelē yapıyoduk gene ekin ekyoduk misir ekādik nohut ekādik mesela gene bāçemize her Őemizi ekādik tikēdik yimeklik bunla olyodu tā āskiden Őite bubeñ zamanda felen böle e hinci ta çovaldı işlē çilek vā bav işi vā bunla vā

(Eskiden kalma doğum adetleriniz var mıdır? Bayram edatleriniz nelerdir?)

bi Őe yammayoduk fatme ne zaman doğdun ga doğdun mı u gidan u gidan Őe yapıyoduk soryoduk 5öle piőē alıp ta kitmek bi hediye yapmek getimek götümek çocuklara bi hediye bayramlada gözleme yapalā halka yapalā taze ekmek yapalā öle unla vā bayramlāda da datlı yapalā

(Gençlerin bayramlarda yaptığı adetler var mıdır?)

yok böyüklēden ne gödülese unla da üle uyguluyolā genřle de

(Köyde kız istemeler nasıl olur? Sizi istemeye geldikleri zamanı hatırlıyorsanız anlatır mısınız?)

ben kendi Őemi diyveren biz okula gidıyoduk biz vāmız eliyenen akrabayız benim bubannem kaynatanın halası olyomuő yingemi istiyolāmıő beni de istiyola bayā böyüyüz böyüdük gali küçük **10**evlenilyo ya kövde urdan gāmıő bubannemize hala demiş sizde vā olan bizde vā gız

sizde vā gız demiş biz bunları demiş istiyenlere demiş alām verēm biz birini alcez birini vercez deyverēm demiş öle galdı okula gidyoz necati abëyînnen neşanlı oldūmuz felen bilmeyoz bayā böle gali aklımız sardı utanma başladık necatiye varcekmişin sen neşanlanmışın sen öle utanmā başladık gız istemesi ta öncesi mesela birinin orānın gızını beyendim ben kefiyeye sölerim bakam bi āzlanı 15arayvē derin öle olannan gız beyenmek yok u zaman kendi kendilēne e kefiye gidē söyleyveri aneñe mesela şite öle anla gali sen ē u da gēsīnlē der yok vemicen der

başka yere vercen der ölē gidāsın istāsın allah'ın āmrīnnen pegamverin gavliynen verlēse verlē vemezlēse başka kapıya gidāsın gız isteme de böle

(Kız istemeye gittiğinizde mendilin içine ekin falan koyuyormuşsunuz bunun sebebi nedir?)

u neşan gocenya söz kescenya u gün bi kısım buydey gorlā çörek oTu gorlā dē mē para gorla 20ucuna az çok üş lerā beş lerā u zamanda mesela ū neşan şesi gali nişan hediyesi bo adāt öle gurulmuş demek kē u pegamberlēmizden felen öle bi adāt demek ki vā bunla istemesi de bunla olyō üç kere gidēsın beş kere gidēsın e olan ayrılmaz gız ayrılmaz u bi sene sürā istemā gelir gidāsın olcek diye beklāsın bölā

(Köye özel dediğiniz bir yemek var mıdır?)

hiç yok dē me hiç biz öle kendi kenimize de sölāyōz biz hiç bizim köyde diyon özel bi yimemiz 25yok hiç yok e endir galdır kabuklu bölce misir aşu nofut yimeği bulgur pilavı tā önceden yidimiz bizim çocuklumuzda gödümüz yimeklē bunla u zaman hamır deyolā makarna tarna şite bunla

7

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Ayşe BAYDUZ

ÖĞRENİM DURUMU: İlkokul 3

YAŞ: 78

DERLENEN: Okul yılları, Ramazan ayı hazırlıkları, gençlik yıllarındaki geçim kaynakları ve kız isteme adetleri

(Ramazan ayında hazırlık olarak neler yapıyordunuz?)

1hazırlık olarekden hamır kesyōz top hamır kesyōz yuka yapyōz börek yapyōz başka yapmıyōz şite unlā ırmızan hazırlıyı ūdan yuka yapyōz bi gün böle akşama kadā yuka unlā unlā gali börek yapyōz birē tepsi

(Bildiğiniz mani türkü var mıdır?)

türkü felen ne diyen ben ne bilen ben evelden ben bakır da çalādım evelden ben bölā emmē geldē 5geştē tükü mö isteyōn türkü bilyodum emme hāp kafada gamadı unuttum ya

(Okula nasıl başladınız o zamanları hatırlıyor musunuz?)

şinci ik defa idayât ocaya kittik hidayât hoca teze hidayât hoca vardı teze u zaman hoca durdu ik defa ona kittik babama ırāmāDlık gulāmdan tuttu bölā hocaya göttü hoca dedē bunu dedē eti senin kemiyi benim dedē bunu okutcen dedi şimdi ben başladın kaç defa vetva inidim çıkdım emmē 10gamadı kafada geşti okuldan urdan öretmene kittim sayı bak urdan öretmenliye yazdıla ilkokula yazdıla ilkokulda da gevrur yazsı kelliöglü vardı evēli bu bilir kelliöglünü bilmeyon mı urdan biri pençirmeye çıkādı vām da mertvene ismayil olum gevrur yapcekle bunlā bunları gevrur dedi goyvemedi vām keşke saymiyeydim de gideydim urdan şite bölē oldum gine bayā okudum

okudum gene kenı ismimi yazarın urdan şite isimleri ufak devek unları yazarın gene āşa fatme 15unları yazarın

(Köyde gençliğinizde geçiminizi ne ile sağlıyordunuz?)

nelā yapıyöz şeye gidiyöz dē bacalara gidiyöz her yere gidiyöz bācalara gidiyöz bāçalada her şey yapıyöz şite ürün her yapıyöz tikiyöz gazyöz ekyöz böle vakitlē geşti

(Bu kız isteme sizde nasıl olur sizi nasıl istediler hatırlar mısınız?)

beni vām çok örätmenlē istedi beni urdan anam vā ırāmetlik hasteydi anam yalınızdı goyvemedi öretmenlē çok istedi hasan örätmen geldi bi hasan örätmen çok istedi bun dedi götüren bu bi 20eytim veren bunu ben bun dedi çok ziin kafa vā bunda dedē gevrur yazsı die vām goyvemedi goyvemedi gene gene aklımda gene galdı āski yazı galdı az çok yeni yazı galdı bölā āski yazıdan da bilirin acık harfleni bilirin urdan yeni yazıdan da bilirin çocuklā okula kitti unlānan ūraşırken unladan örendim çoçuklā kenı çoçuklām unlā okula kittilē unlā öle mi olcek böle mi olcek dērken unlarlan çalışırken şite bildim kadā örendim unlarlan şinci bunları böle alımyon sen alımyon he 25iyi iyi hadi şite böle

8

DERLEME YAPILAN KİŞİ: Osman BATI

ÖĞRENİM DURUMU: İlkokul 3

YAŞ: 71

DERLENEN: Köyün geçim kaynakları, Ramazan ayında neler yapıldığı, düğün adetleri, ölüm sonrasında yapılanlar, çocuklukta oynanan oyunlar ve maniler

(Eskiden köyde geçim kaynağı olarak neler yapılyordu?)

1üzüm alma çilek ekin ekin ekyoduk orakla ellā biçiyoduk öküzlerle düvenlē sürüp ellig kullonyoduk orag elle biçilyo öküzlerle sürüyodu sabah ekin sürülünce harmana da dane şē yapınca sabahın beşinde altısında rüzgarın gelip yapeylēlen savıryoduk samanı ekini ayırđık

(Ramazan ayı içerisinde neler yaptınız?)

ramazanda top hamır kesēdik günlük yaş hamır top hamır deris top hamır kesip yiyoduk gece 5dovul çalınıyodu köylü tarafından tutulup ramazan dovulu çalınıyodu bi misafir gelincā köv gorcusu camii yahut da köyün şesine gonāna yemek getirirdi safurda akşam yemeyi safur imsak dovul çalınan tarafa gorcu tarafından tüvek atılıyodu imsān kesildī bilinsin die akşamnen akşam ezeni okundūnda köyümüzün bi yüksek yerinde silā atılıyodu iftar akşam oruç bozulması için imsak iftar açımı için

(Eskiden düğün adetleriniz nasıl olurdu?)

10gız evine kim olan şe yapyōsa onu bi iki üş kere düñüre gidilyōdu kız arkadeşlerman çāvresinnen olcek gibise düñüre gidilyōdu istemē gidilyodu olyodu nişan yapyoduk beş dane

altın vardı hamid altını üç sona tīyar heyeti yasakladı kövün ekonomik durumu bozuk oldūndan üçe inildi ó bi sürā devam eTdi milletin maddi ve manēv durumu iyleşince beş yapmā başladılar beş tane hamid altını içi dolu içi boş hamid altını kadınlar bayanlar boyunna takması için yüstük 15yapılırdı sāt bayramlarda heybe getirilyodu heybā gız evine olan tarafi şite düün zamanda enteri bāz ee şite iplik yapıceği çeñizine görā malzeme getiriyodu damat adayı bayramda kaynanasınevine yumırta yimē giderlerdi yumırta yimē giderlerdi damadın emselleri gız tarafının akrabalarından bayramın ikisinde üçünde sireyle köyde kaş tane nişanlı genç varsa sireye konup yumurta yinmē giderlerdi kız evine kaynanasının evine gız tarafının yetişkin oğlan akrabalar varsa 20unları da davāt ediliyōdu yumırta yimē gidilyordu bayramda bayramdan önce damat gaynanasına odun yumırta odunu yarmaca getirirdi her bayramda damat nişanlı döneminde odun getiriyodu yumurta gurusu

(Biri vefat ettikten sonra neler yaparsınız?)

vefat edince köyümüzün camisi minaresinden sela verilip ölen kişinin adını söylep köycek komşular köyümüze elle mezarlık mezer kazmā gidiyoduk cenāze şeyde yıkanyodu kendi evinin 25bāçesinde yıkanyōdu ondan sonan defnettikten sonra mezerci bir hafta mezerci yemeye çārılırdı cenazi defnedilen āvde mezerci yimeyi diye çārılırdı bir hafta şite mezarda kim vardı kazyo on on beş yirmi kişi bir hafta mezerci yimeyi toplanıp yimek yinirdi

(Çocukluğunuzda oynadığınız oyunlardan bahseder misiniz?)

fit oynādık taş goyup daş atādık ebecik galesi ebecik yani güzlēmizi kapatyoduk şite mändil mi saklayoduk ebe deyoduk sekiz on kişi on on beş kişi erkek arkadeşlē emsalle böle topleşip mändil 30koyoduk arkamıza mändil bulmaca ondan sona yok gözün kapa ebe ebe diyān arkadaşlara kimā elin diydi u ebe suven oynardık suven saklanyō bi kişi yüze kadar sayyo on on beş arkedeş saklanyo mällemizde āv kenālana bi tanelere u sayan kişi ebā seni on on beş kişi buluyo yani aramā kittünde senin aramākittünde sinen arkadaşları senin saydīn yerde bumadī zaman sen ebelenmemiş olyōsun u sayıyı sayan arkedeş sen saklandın seni gördü ebe işte osman ali diye 35sāslānyo sen ebelenyosun u on on beş kişinin içinde on beş kişinin içinde diyelim ki yedi kişi seni görmeden senin saydīn noktaya geldi u adam cezalı deil

yani ebe deil u geri kalan arkadaşları gördün yakaladın sinen yerde saklandı yerde gelyosun sen oyun oynadın yere geldi mi sen unlādan evel geldi mi ebe diyosun sonuçta u kaldınak sona kaş danasını ebeledin unların birisi yinden ebe olyo sayyo rakamı āllikadar gine u arkadaşlar kendi aralanda sinyoz o bizi bulyo o **40**bizi bulma kitīmizde undan evel urā geldīmizde oyun oynadīmız yere geldīmizde sen cezalanmamış olyosun yani ebelenmemiş olyōsun ebelenen olan sayı sayyo öbür on tane arkadaşı arep bulmek zorunda kalyosun

(Bildiğiniz mani var mı?)

mani var āskiden rāmetlik dana māmedin şesi vā var rāmetlik köyümüzün yaşlı bir amcası vārdı dana māmed derler gambır dana māmed āskiden köy yerlerinde çok şakrak düün bayram yani şē **45**sölāyen adam mani sölāyen adam onsuz düün bayram ōmazmış

ak bakırın galayı

gızlar çeker ālayı

zor zoruna iş ōmaz

vardır onun golayı

50ak bakırın daldırdım

doldu die gandırdım

ben baldızı görünce

olan aklımı aldırdım

aman aman ay inişdem dünyamda

55dün gice seni gördüm üryamda

4. SONUÇ

Yağcılar köyü Karakeçili ağızı genel olarak batı grubu ağızları içerisine girmektedir. Bursa ili Keles ilçesine bağlı olan köy, ağız özellikleri bakımından daha çok Kütahya ağız özelliklerini içermektedir. Bunun en belirgin sebebi ise coğrafi olarak köyün Bursa merkezden ziyade Kütahya'nın Tavşanlı ve Domaniç ilçelerine daha yakın olmasıdır. Bu çalışmanın sonuç kısmı maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır;

1. Bursa Keles Yağcılar Köyü Ağızında dilde tasarrufa gidilir ve/r/ ünsüzü başta olmak üzere birçok ünsüz düşürülerek bu ünlülerin öncesinde ya da sonrasında gelen ünlüler uzun şekilde söylenir.

düğünne <EAT düğünler (1,11)

sonā <EAT soñra (1,4), (1,5), (3,2)

vā- <EAT var- (2,1),(4,6),(6,3)

yā <EAT yağ (2,24), (2,25), (5,24)

2. Özellikle Arapça ve Farsça başta olmak üzere yabancı dillerden bu ağza giren kelimelerin uzun ünlüleri normal ünlü şeklini alır.

ırmızan < Ar. ramađān (2,16),(5,3),(7,2)

bostan < Far. būstān (5,4)

şaban < Ar. şa‘bān (4,12)

3. Bu ağızda genellikle /r/ ve /l/ ünsüzlerinin önünde bir ünlü türemesi hadisesi görülür. Bunun dışında görülen ünlü türemesi hadiseleri de mevcuttur.

ilazım <Ar. lāzım (4,17)

ırmızan < Ar. ramađān (2,16),(5,3),(7,2)

4. /ñ/ ünsüzü bu ağızda da diğer Batı grubu ağızlarında olduğu gibi ayırt edici bir ünsüzdür.

tutāseñ <EAT dutarsañ (6,1)

amceñ <EAT abıcañ (4,12)

5. Bu ağızda ünlü uyumları Standart Türkçeye göre daha ileri seviyededir. Ağızda kelimeler özellikle dudak uyumuna uydurulur.

bırsa <EAT bursa (1,8)

6. Aitlik ve sıfat yapan “-ki” eki bu ağızda özellikle büyük ünlü uyumuna uydurularak söylenir.

zabankı < Far. zamān + EAT ki (sıfat yapan “ki” eki) (1,3)

7. Ağızda kalınlaşma ve incelme temayülleri standart Türkçeden daha ileri seviyededir.

āşa < Ar. âyişe (7,14)

misir <EAT mısır <Ar. mişr (5,4),(6,1),(6,25)

8. Kelime başındaki /k/ler ağızda tonlularak çoğu zaman /g/ olur. Bu hadise kimi zaman kelime ortası ve sonunda da görülür.

guru <EAT kuru (4,18)

gıdan <Ar. kadar (4,4)

gat <EAT kat (5,20)

9. Bu ağızda kelime başında ünlü düşmesi görülmez.

10. Bu ağızda burun ünsüzleri /n/ ve /m/ den sonra gelen +lAr çokluk eki genellikle bu ünsüzlerin etkisi ile +nĀ olur.

düünnē <EAT düvünler (5,23)

11. Kelime ortasında bazen de kelime sonundaki /g/ ve /ğ/ ünsüzleri bu ağızda genel olarak “v” ünsüzüne dönüşürler.

sıvır<EAT sıgır (2,1),(4,5)

sovan <EAT sogan (2,17),(2,19),(2,20)

bav<Far.bāg (6,3)

12. Arapça ve Farsçadan dilimize giren kelimeler içerisindeki “ ‘ , ? , ş, z, z, h, d” sesleri bu ağızda yöre halkının telaffuzuna göre farklı şekiller almışlardır. Yağcılar Köyü ağızı içerisinde bu seslerle karşılaşmamız pek mümkün değildir.

13. Ağızda sızıcılışma örneği oldukça fazladır. Yöre halkı söyleyişte kolaylığa giderek özellikle patlayıcı ünlüleri sızıcılaştırarak söyler.

pegamver <Far. peygām-ber (6,17)

sıvır <EAT sıgır (2,1),(4,5)

KAYNAKÇA

- Bozalan, H. (2008).*Bergama merkez ilçe ve köylerinde yaşayan yörüklerin ağız incelemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Coşkun, M. Volkan (2010). *Türkçenin ses bilgisi*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Develioğlu, F. (2012). Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (2013). Yeni tarama sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülensoy T. (2011). Türkiye türkçesindeki türkçe sözcüklerin köken bilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin ses bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kanar, M. (2011). *Eski anadolu türkçesi sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). *Gramer terimleri sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). *Nevşehir ve yöresi ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nişanyan, S. (2002). *Sözlerin soy ağacı çağdaş Türkçenin etimolojik sözlüğü*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Pekacar Ç. - Dilek F. (2009).*Uluslararası fonetik alfabe ve türkiye’de ağız araştırmaları*, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, Şanlıurfa 23-30 Mart 2008 içinde (s.575-588). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uygur, S. (2013).Artvin ilinin Sarıbudak köyünde kullanılan kişi adları ile bunlarda meydana gelen ses değişimleri, *Diyalektolog*, (7), 63-92.
- Yolcu M. Ali (2005).*Kepsut yöresi karakeçili ağız*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Derlemede Kullanılan Çeviri Yazı İşaretleri ve IPA'daki Karşılıkları⁶⁷

Kullandığımız İşaretler	Seslerin Özellikleri	IPA'daki Karşılıkları
a	art, düz, açık, normal	ɑ
ā	art, düz, açık, uzun	ɑ:
à	art, düz, yarı kapalı, normal	ɤ
ä	ön, düz, yarı açık (açığa yakın), normal	Æ
ā	ön, düz, yarı açık (açığa yakın), uzun	Æ:
e	ön, düz, yarı açık, normal	ɛ
è	ön, düz, yarı kapalı, normal	E
ē	ön, düz, yarı açık, uzun	ɛ:
ı	art, düz, kapalı, normal	ɯ
ī	art, düz, kapalı, uzun	ɯ:
î	art, yarı yuvarlak, kapalı, normal	ɪ
ĩ	art, düz, kapalı, kısa	ɨ
i	ön, düz, kapalı, normal	ɪ
î	ön, düz, kapalı, kısa	ɨ
ī	ön, düz, kapalı, uzun	i:
u	art, yuvarlak, dar, normal	ʊ
ū	art, yuvarlak, dar, uzun	ʊ:
ü	ön, yuvarlak, dar, normal	ʏ
o	art, yuvarlak, geniş, normal	ɔ
ó	art, yuvarlak, yarı kapalı, normal	ɔ̄
ō	art, yuvarlak, geniş, normal	ɔ:
ö	ön, yuvarlak, yarı açık, normal	œ
ȫ	ön, yuvarlak, yarı kapalı, normal	ɔ̄
ō	ön, yuvarlak, yarı açık, uzun	œ:
b	tonlu, patlayıcı, dudak, ağız	B
ḅ	tonlu, yarı sızıcı, çift dudak, ağız	b̥β

⁶⁷ Uygur, Sinan, a.g.m. s. 92

c	tonlu, patlayıcı, diş eti ardı, ağız	č̌
ç	tonlu, yarı sızıcı, diş eti-ön damak, ağız	č̌̃
ç	tonsuz, patlayıcı, diş eti ardı, ağız	č̌̄
d	tonlu, patlayıcı, diş eti, ağız	D
f	tonsuz, sızıcı, diş-dudak, ağız	F
g	ince ünlülerle beraber tonlu, patlayıcı, ön damak ağız / kalın ünlülerle beraber tonlu, patlayıcı, art damak, ağız	J / g
ğ	tonlu, sızıcı, yutak, ağız	Ȣ
h	tonsuz, sızıcı, gırtlak, ağız	H
k	ince ünlülerle beraber tonsuz, patlayıcı, ön damak, ağız / kalın ünlülerle beraber tonsuz, patlayıcı, art damak, ağız	c / k
K	tonlu, patlayıcı, ön damak, ağız	č̌
l	tonlu, akıcı, diş eti, yanal, ağız	Ĭ
ḷ	tonlu, akıcı, diş eti, yanal, ağız	M
m	tonlu, akıcı, dudak, burun	M
n	tonlu, akıcı, diş eti, burun	N
ñ	tonlu, akıcı, ön damak, burun	ɲ
p	tonsuz, patlayıcı, dudak, ağız	P
P	tonlu, patlayıcı, çift dudak, ağız	p
r	tonlu, akıcı, diş eti, titreşim, ağız	R
s	tonsuz, sızıcı, diş eti, ağız	S
S	tonlu, sızıcı, diş eti, ağız	š̌
ş	tonsuz, sızıcı, diş eti ardı, ağız	š̌̄
Ş	tonlu, sızıcı, diş eti-ön damak, ağız	š̌̃
t	tonsuz, patlayıcı, diş eti, ağız	T
T	tonlu, patlayıcı, diş eti, ağız	ť
v	tonlu, sızıcı, diş-dudak, ağız	V
w	tonlu, akıcı, çift dudak, ağız	B
y	tonlu, akıcı, ön damak, ağız	J
z	tonlu, akıcı, diş eti, ağız	Z